

T.B.M.M.
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Grup Başkanlığı
Tarih: 14.12.2011
Sayı: 150

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türk Medeni Kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun teklifim gerekçesiyle ekte sunulmuştur. Gereğini arz ederim. 05.12.2011

Av. Mahmut TANAL
CHP İstanbul Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	- Kadın Erkek Fırsat Eşitliği
Esas Komisyon	Adalet
Tarih:	22 Aralık 2011 E. No: 2/216
TBMM BAŞKANI	

21/12	Uzm.	15
21/11	Bşk. Yrd.	16
21/12	Bşk.	16
21/12	Gn. Sek. Yrd.	16
21/12	Gn. Sek.	16

20/11	Uzm.	16/1
20/11	Bşk. Yrd.	16
21/11	Bşk.	16
21/11	Gn Sek Yrd.	163
	Cn Sek.	

İ Ü M M
Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğü

14 Ocak 2011

Numara :

60459

GENEL GEREKÇE

İç hukukumuzda göre ad ve soyadın değiştirilmesi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır ve diğer nüfus kayıtlarındaki değişiklikler gibi hâkim kararı ile gerçekleşir.

Türk Medeni Kanunu'nun 27. Maddesine göre, bekâr kadın soyadını, haklı sebeplerin varlığı halinde adın değiştirilmesi ile ilgili hükümlere göre değiştirebilir. Evliliğin boşanma ile sona ermesi durumunda boşanan kadın, evlenmeden önceki soyadını yeniden alabilir (m. 173). Ancak, hâkimden boşanmadan önceki soyadını taşımasına izin verilmesini de isteyebilir. Kadının, boşandığı kocasının soyadını kullanmakta yararı olduğunu ve bunun kocaya zarar vermeyeceği kanıtlaması halinde hâkim, kocasının soyadını taşımasına izin verir.

Evli kadının soyadı konusu ise TMK'nın 187. Maddesinde düzenlenmiştir: "Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir."

Buna göre yasa evli kadına iki seçenek sunmaktadır. Seçeneklerden birisi, kadının evlenmekle kocasının soyadını alacağına ilişkindir. İkincisi ise, evlendirme memuruna veya nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilmesine ilişkindir.

Yasanın emredici düzenlemesi karşısında, kadının evlenmesi halinde tek başına kızlık soyadını kullanabilmesi olanaksız gibi görünmektedir.

Avrupa Konseyi'ne üye sözleşmecî devletler arasında eşlerin aile adına eşit durumda seçmeleri lehinde bir konsensüs doğmuştur. Çift, başka türlü karar vermiş olsa bile kocanın soyadının çiftin soyadı olarak kullanılmasındaki yasal zorunluluk ve böylece kadının evlenmekle otomatik olarak kendi soyadını yitirdiği tek üye devletin Türkiye olduğu görülmektedir. Türk hükümetinin aileye kocanın soyadının verilmesini, aile birliğinin ifade edilmesi için düzenlenmiş bir gelenekten doğduğuna ilişkin argümanına/gerekçesine gelince mahkeme, aynı ada sahip olmanın kesin bir faktör olmadığı düşüncesindedir. Ayrıca Avrupa'daki diğer yasal sistemler tarafından benimsenen çözümle de onaylandığı gibi evli bir çiftin ortak bir aile adını taşımayı seçmediği yerde de aile birliği korunabilir ve sağlanabilir.

Avrupa Birliği ülkelerinin tamamında kadının soyadı evlenmekte değişmemektedir. Eşler, dilerse birisinin (kadın veya erkeğin) soyadını "aile adı" olarak seçebilmektedir. Çocuk da, ya bu aile soyadını ya da babanın soyadını taşımaktadır.

Esasen Medeni Kanun'un toptan değiştiği anımsandığında, 187. Maddenin Anayasa'ya aykırılığını ileri sürmek için herhangi bir zaman kısıtlaması yoktur. Üstelik temel yasalarda ve Anayasa'da kadına yönelik olumsuz ayrımcılığın önlenmesi için etkili değişiklik ve düzenlemeler yapılmıştır. Örneği, Anayasa'nın 10. Maddesine 2004 yılında "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür." Hükmü, 07.05.2004 gün ve 5170 sayılı Kanun'un 1. Maddesiyle eklenmiştir.

41. madde'nin 1. Fıkrasındaki "Aile, Türk toplumunun temelidir." hükmüne "ve eşler arasında eşitliğe dayanır." İbresi, 4709 sayılı Kanun'un 17. Maddesi ile eklenmiştir.

Anayasa m. 90'da değiştirilerek 5. fıkraya . "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletler arası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeni ile çıkabilecek uyuşmazlıklar da milletler arası Antlaşma hükümleri esas alınır." düzenlemesi getirilmiştir.

Hukuk usulü ve ceza usulü yasalarında yapılan değişikliklerle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının ulusal mahkemeler açısından yargılamanın yenilenmesi sebebi olacağı kabul edilmiştir.

Öte yandan, Türkiye'nin 15 Ağustos 2000 tarihinde imzaladığı ve 04.06.2003 tarihinde onayladığı, Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 23/4. Maddesine göre taraf devletler, eşlerin evlenirken, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde eşit hak ve sorumluluklara sahip olmalarını sağlamak için gerekli tedbirleri alacaktır.

Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme'nin (CEDAW) 1 (g) bendi de şu şekildedir: "Taraf devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın-erkek eşitliğine dayanılarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

(g) Aile adı, meslek ve iş seçimi dahil her iki eş (kadın-erkek) için geçerli, eşit kişisel haklar,"

Türkiye'nin çekincesiz olarak hazırladığı her iki sözleşme kuralları yanında, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 05 Şubat 1985 tarihli sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin 28 Nisan 1995 tarihli 1271 sayılı Tavsiye Kararı ve Avrupa Yasal İşbirliği Komitesi'nce de üye ülkelere "evlilikte ortak bir soyadının seçiminde eşler arasında tam bir eşitlik sağlanması" tavsiye edilmiştir.

Türkiye yakın dönemde imzaladığı uluslararası sözleşmeler ve iş birliği içerisinde olduğu uluslararası kuruluşların tavsiyeleri doğrultusunda yasalarında, kadına karşı ayrımcılık içeren birçok düzenlemeyi kaldırmış, kadın ve erkek arasında yasalar önünde eşitliğin sağlanması açısından çok önemli adımları atmış olmasına karşın, evli kadının evlenmeden önceki soyadını kullanma isteğini engelleyen TMK'nın 187. maddesi halen yürürlükte dir.

Oysa Anayasa'nın 5. maddesine göre devletin temel amaç ve görevlerinden biri kişilerin refah, huzur ve mutluluğunu sınırlayan engelleri kaldırmaktır. Bu doğrultuda 10. maddenin 2. fıkrası uyarınca, "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliği yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür." O halde somut olayda uygulanması gereken TMK'nın 187. maddesi, kadın ve erkek arasındaki anayasa uyarınca sağlanması gereken eşitliğe aykırı biçimde sadece kadının evlenmekle eşinin soyadını alacağını öngördüğünden, 5. maddeye ve eşitlik ilkesini düzenleyen 10. maddenin 2. fıkrasına aykırıdır.

Anayasa'nın 12.maddesi uyarınca, "Herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir." Kişinin soyadını, evlense dahi koruyup

kullanabilme hakkı, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez temel hak olduğundan, kadının evlenmekle eşinin soyadını alma zorunluluğunu düzenleyen TMK'nın 187. maddesi, Anayasa'nın 12. maddesine de aykırıdır.

Anayasa'nın 17. maddesi uyarınca, "Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir." Kişinin var olan soyadını, evlense dahi sürdürebilme hakkının manevi varlığı içerisinde olduğunda kuşku yoktur. Öyle ise evlenmekle kocanın soyadının alınacağına ilişkin TMK 187. maddedeki düzenleme, Anayasa'nın 17. maddesindeki kişinin manevi varlığını koruma ilkesine aykırıdır.

Anayasa'nın 41. maddesi uyarınca, "Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır." TMK'nın 187. maddesindeki "Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır." Şeklindeki düzenlemenin eşler arasındaki eşitlik ilkesini düzenleyen Anayasa'nın 41. maddesine aykırılığı tartışmasızdır.

O halde, kadının evlenmekle kızlık soyadını tek başına kullanabilmesini engelleyen TMK'nın 187. maddesinin değiştirilmesi, "... İnsan topluluğu kadın ve erkekten oluşur. Kabil midir ki bunun birini ilerletelim, ötekini ihmal edelim de topluluğun bütünü ilerleyebilsin!" diyen, Aziz Atatürk'e karşı bir borç ve Türk kadınının, erkek ile eşit konumda olabilmesi için ulusal ve uluslararası mevzuat açısından bir zorunluluktur.

Onun haricinde, kadınlar evlendikten sonra her türlü resmi belgeyi değiştirmek zorunda kalmakta ve aynı zamanda yurtdışına çıkarken, evlenmeden önce almış oldukları her türlü hak, evlendikten sonra geçersiz olmakta ve yenilenmek durumundadır.

Tüm bu açıklamalar ışığında ve kadın erkek eşitliği ilkeleri uyarınca kadının kızlık soyadını evlendiğinde kaybetmemesi ve istemesi halinde kocasının soyadını alması amacıyla bu kanun teklifi hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1-Türk Medeni Kanununun 187. Maddesi değiştirilerek kadının kızlık soyadını evlendikten sonra kullanması amaçlanmıştır. Bu değişiklik yapılırken evrensel eşitlik ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur. Kadın evlenmekle soyadını korur, ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadını da kullanabilir. Daha önceki soyadını kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir.

MADDE 2- Yürürlük maddesidir.

MADDE 3- Yürütme maddesidir.

TÜRK MEDENİ KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- Kadın, evlenmekle soyadını muhafaza eder. Ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla soyadının arkasında kocasının soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir.

MADDE 2- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3- Bu Kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

ASLI GİBİDİR

Abdül KOCAMAN
Kanunlar ve Kararlar
Başkanı

